

**KESKI - SUOMEN JA POHJANMAAN MAAKUNTIEN
VERKOSTOITUNUT VAMMAISTYÖN
KEHITTÄMISYKSIKKÖ**

HANKESUUNNITELMA

27.2.2007

KESKI-SUOMEN JA POHJANMAAN MAAKUNTIEN VERKOSTOITUNUT VAMMAISTYÖN KEHITTÄMISYKSIKKÖ – HANKE

Sisällys

1. Johdanto
2. Hankkeen taustaa
3. Hankkeen kokonaiskustannukset ja toimijat
 - 3.1. Hankkeen vastuu- ja kontaktihenkilöt
4. Hankekuvaus
5. Hankkeen tavoitteet
 - 5.1. Hankkeen osa-alueet
6. Hankkeen toteutustapa
7. Hankkeen arviointi
8. Hankkeen tulokset ja vaikuttavuus
 - 8.1. Hankkeen tulokset
 - 8.2. Hankkeen vaikuttavuus
9. Hankkeen aikataulu

KESKI-SUOMEN JA POHJANMAAN MAAKUNTIEN VERKOSTOITUNUT VAMMAISTYÖN KEHITTÄMISYKSIKKÖ

1. Johdanto

Ajatus neljän maakunnan, Keski-Suomen ja Pohjanmaan kolmen maakunnan, verkostoituneesta vammaistyön kehittämisyksiköstä on syntynyt syksyn 2006 aikana käydyissä neuvotteluissa. Vammaistyön kehittämisyksikkö rakennetaan verkostoitumalla yli maakuntarajojen hakemalla kumppanuutta Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien kesken. Näyttää siltä, että vammaistyön ja –palvelujen kehittäminen jää helposti kapea-alaiseksi tai vanhuspalvelujen ja lastensuojelun kehittämistarpeiden vuoksi taka-alalle. Vaikuttamisnäkökulmasta neljän maakunnan yhteinen vammaistyön kehittämisyksikkö on riittävän vahva kuntien, kuntayhtymien ja muiden eri toimijoiden vammaistyön kehittämisen tukemiseksi yhteistyössä.

Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien alue on luonteva ja väestöpohjaltaan riittävän suuri palvelurakenteen kehittämiseen, vammaispalvelujen turvaamiseen sekä perus- ja erityisosaamisen vahvistamiseen. Palvelurakenne maakunnissa on erilainen ja ne täydentävät toisiaan kiinnostavasti. Joidenkin vammaispalvelujen kehittämisessä maakunnissa on samanaikaisuutta, joten resursseja yhdistämällä ja työnjaon avulla voidaan kehittämisessä säästää voimavaroja. Kehittämisyksikkö toimii näin vertaistuen foorumina maakunnille useammalla eri tasolla – arjen työstä palvelurakenteiden tasolle.

Vammaissosiaalityön käytännönläheisen tutkimuksen sekä tiedontuotannon kannalta kehittämisyksikkö tarjoaa volyymiltaan riittävän alueen ja kumppanin kehittyäkseen ja profiloituaakseen jatkossa.

2. Hankkeen taustaa

Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien verkostoitunut kehittämisyksikkö jatkaa kehittämistyötä maakuntien alueella meneillään olevan kehittämisen teemoilta. Seuraavassa katsaus nykytilanteeseen.

*Keski-Suomen maakunnassa*¹ on kehitetty vammaispalveluja vahvasti viime vuosina. Maakunnan yhteinen näkemys vammaisen kuntalaisen asemasta tasa-arvoisena kansalaisena on ollut perusta tavoitteelliselle yhteistyölle. Maakunnan kehittämistyö on saanut konkreettista resurssia vammaisten palvelurakenteen uudistamiseen valtakunnallisen sosiaalialan kehittämishankkeen (2003 -2007) rahoituksen tuella.

Maakunnassa on toteutettu kaksi Länsi-Suomen lääninhallituksen myöntämää vammaispalveluiden kehittämishanketta vuosina 2003 – 2005. Nämä hankkeet ovat keskittyneet kehitysvammaisten kuntalaisten palveluiden kehittämiseen ja hankkeiden avulla onkin edistetty merkittävästi kehitysvam-

¹ Keski-Suomen väestöpohja on 267 902.

maisten erityispalvelujen hajautetun mallin toteutumista. Näinä hankevuosina Keski-Suomen maakunnassa vahvistui tarve kehittää myös muiden vammaisryhmien palveluja yhteistoiminta-alueellisesti ja maakunnallisesti.

Kolmas läänin rahoittama vammaispalveluhanke sai vuonna 2006 rahoituksen vuosille 2006 – 2008. Hankkeen nimi on ”Vammaispalveluiden sosiaalityön ja verkostoituneen erityisosaamisen kehittämishanke”. Hankkeen tavoitteena on ennakoida uudistuvaa vammaislainsäädäntöä sekä kunta- ja palvelurakennemuutostusta säilyttäen maakunnan alueelliset erityispiirteet palvelujen tuottamisessa ja erityisosaamisen kehittämisessä. Maakunnan hankkeet ovat saaneet paljon valtakunnallista huomiota. Myös käynnissä oleva hanke tekee tiivistä verkostotyötä yli maakunnan rajojenkin mallintaakseen asiakaslähtöisiä ja innovatiivisia palveluja. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen asettamat tavoitteet viitoittavat myös vammaispalvelujen kehittämistä, järjestämistä ja tuottamista. Haasteena onkin kehittää ja järjestää ja tuottaa yhteistoiminta-alueellista ja maakunnallista palvelua. Vammaispalvelut voivat olla maakunnan eri alueilla erilaista riippuen kuntalaisten tarpeista ja lähipalveluiden rakenteista. Verkostoituneet vammaispalvelut ymmärtävät lähipalveluiden ensisijaisuuden ja toimivat lähipalvelulähtöisesti (Sosiaalialan kehittämishankkeen Keski-Suomen alueellinen toimintaohjelma 2005).

Jämsän seudulla (Jämsä, Jämsänkoski, Kuhmoinen) on käynnissä Lääninhallituksen rahoittama perhepalvelukeskushanke (2006 - 2008), joka sisältää myös kehitysvammahuollon asiantuntijapalvelujen järjestämisen perhepalvelukeskuksessa. Konkreettisen toiminnan seudullinen erityisneuvola on aloittanut 1.1.2007. Erityisneuvola huolehtii yhteistoiminta-alueen avohuollon asiantuntijapalveluiden järjestämisestä ja koordinoinnista.

Vammaistyötä kehitetään edelleen eri vammaispalveluhankkeiden osoittamien jatkokehittämistarpeiden pohjalta tavoitteena pysyvä alueellinen vammaistyön kehittämisyksikkö. Tällä turvataan kehittämistyön jatkuvuus ja kehittämistyön tulosten juurruttaminen käytännön vammaistyöhön.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut kaksi selvityshanketta, joiden tuloksena saadaan vielä vuoden 2007 aikana tietoa vammaispalvelujen uudesta toimintamallista. Selvitykset koskevat Asumispalveluhanketta (selvityshenkilö Markku Niemelä) sekä hajautuksen seuranta- ja arviointia (Sosiaalikehitys Oy). Keski-Suomen vammaispalvelusäätiön ohjaus- ja neuvontapalvelu arvioidaan vuosien 2007 – 2008 aikana Ray:n avustuksen turvin. Arvioinneista karttuva tieto huomioidaan kehittämisyksikön toiminnassa.

*Pohjanmaan maakuntien alueella*² (Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Pohjanmaa) toimivan Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän toimialaan kuuluvat erityishuoltopalvelujen ohella lastensuojelupalvelut ja vammaispalvelulain mukaiset tulkkipalvelut sekä jonkin verran sosiaalihuoltolain mukaista vajaakuntoisten työtoimintaa. Viime vuosina Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä on kehittänyt erityisosaamista vaativien palvelujen lisäksi erikoistuneita palveluita ja osaamista. Näitä ovat lastensuojelupalvelut ja vammaispalvelulain mukaiset puhetulkkipalvelut. Sosiaalialan kehittämishankkeena rahoitusta on saanut Perhetukiyksikkö-hanke (2005 - 2007), joka keskittyy myös lastensuojelulliseen näkökulmaan vammaispalveluissa. Autismiosaamisen kokoamiseksi ja kuntoutuspolkujen täsmentämiseksi Eskoon kuntayhtymä on yhteistyökumppaneiden kanssa juuri hakenut kehittämisrahoitusta kolmen Pohjanmaan maakunnan alueelle.

² Eskoon kuntayhtymän väestöpohja 360 822, 42 jäsenkuntaa Etelä- Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan 56 kunnasta. Kärkullän kuntayhtymä toimii ruotsinkielisellä alueella.

Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin ja erityishuoltopiiriin kuntayhtymän³ kehitysvamma-työn tulosalueeseen kuuluu kehityspoliklinikka sekä tutkimus- ja palvelukeskus (2003 alkaen), jossa on kuntoutusyksikkö ja kolme ryhmäkotiä. Keski-Pohjanmaan sairaanhoito- ja erityishuoltopiiri on hankerahoituksen turvin (2003 - 2005) laatinut kehitysvammahuollon alueellisen strategian 2010 yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Hankkeen aikana vahvistettiin kuntayhtymän ja kuntien työntekijöiden erityisosaamista, asumispalveluiden laatuosaamista, palvelukeskuksen toiminnallista sisältöä ja kotoutettiin maakunnan ulkopuolella asuvia kehitysvammaisia kotimaakuntaan.

Kuntien seudullisia kehittämistoimia alueen vammaispalveluissa ovat Härmänmaan osallistuminen pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten palveluohjauksoikeiluun (2002 -2003) sekä Härmänmaan vammaispalveluja kehittävä hanke (2005 - 2007). Vaasanseudulla kehitetään IT-pohjaisesti kuljetuspalvelua (2006 - 2008) ja mahdollisesti henkilökohtaisen avun organisoimista (2007 - 2009) kehittämishankkeiden avulla, joihin osallistuvat myös Pohjanmaan kuntien vammaispalvelujen sosiaalityöntekijät.

Pohjanmaan maakunnissa on toiminut sosiaalialan osaamiskeskuksen kokoamana vammaistyön ylimatekunnallinen kehittäjäryhmä (2003 -), jossa on edustajia Etelä-Pohjanmaalta, Keski-Pohjanmaalta ja Pohjanmaalta. Kehittäjäryhmä koostuu kuntien, erityishuollon kuntayhtymien, vammaisjärjestöjen sekä ammattikorkeakoulun edustajista. Vammaistyön kehittäjäryhmä on mm. kartoittanut vammaistyön nykytilaa, kehittämistarpeita sekä tiivistänyt ne vammaistyön ja – palvelujen kehittämisen painopistealueiksi toimenpide-ehdotuksineen.

Vammaistyön ja – palvelujen kehittämisessä Pohjanmaan maakunnissa korostuu (1) henkilöstön ajanmukainen ammattitaito. Tätä tulee tukea koulutuksella, ajankohtaisen tiedon ja asiantuntemuksen välittämällä sekä kollegiaalisella tuella. Työntekijöitä ja palvelun laadun kehittämistä tuetaan käytännönläheisellä ja asiakaslähtöisellä arvioinnilla. (2) Palvelurakenteen kehittämisessä ja suunnittelussa painotetaan palvelusuunnitelmia ja palveluohjauksen edistämistä sekä vammaisen henkilön elämänsä kaaren huomioimista. (3) Tutkimuksen, tiedonhankinnan ja tiedonvälityksen avulla tuetaan edellisiä painopistealueita. Tarvitaan käytännönläheisten tutkimusaiheiden ja toimivien työmallien välittämistä. Läpäisevinä periaatteina ovat arviointi, asiakasta ja työntekijää osallistava toimintatapa sekä alan vetovoimaisuuteen vaikuttaminen.

Sosiaalialan kehittämishankkeen alueellisissa toimintaohjelmissa Keski-Suomessa ja Pohjanmaan maakunnissa korostetaan kansalaisten omien voimavarojen tukemista sekä asiakkaiden näkökulman nostamista perinteisen ammatillisen näkökulman rinnalla. Palvelurakenteen suunnittelussa pidetään tärkeänä lähi- ja peruspalvelujen toimivuutta sekä palvelujen tavoitettavuutta yhteistoiminta-alueella (etäpalvelut, erityisosaaminen). Palvelurakenteen kehittämisessä pidetään tärkeänä, että yhteistoiminta-alueellisesti toteutettuja palveluja suunniteltaessa kiinnitetään huomioita palveluketjujen saumattomuuteen. Sosiaalihuollon kokonaisvaltaisen näkökulman säilyttämistä pidetään lähtökohtana palvelurakenteen suunnittelussa. (Sosiaalialan kehittämishankkeen Keski-Suomen alueellinen toimintasuunnitelma 2007 ja Sosiaalialan kehittämishankkeen toiminta-ohjelma SONet BOT-NIAN alueella vuonna 2007).

Vammaispalvelujen jatkokehittämisen teemat nousevat edellä kuvatusta taustasta ja niihin etsitään parannusta yhdessä kehittämissyksikköhanke-avulla. Teemat ovat

³ Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin ja erityishuoltopiiriin kuntayhtymän väestöpohja on 70 696, 13 jäsenkuntaa.

- ⇒ asiakaslähtöisyys
- ⇒ lähipalvelukokonaisuuden toimivuuden ja asumisyksiköiden toiminnan vahvistaminen
- ⇒ vertaistuki kuntien sosiaalityöntekijöille
- ⇒ erityisosaamisen kehittämisen ja vahvistamisen hyvät mahdollisuudet
- ⇒ vertaistuki maakuntien kesken
- ⇒ vammaisalan tutkimuksen ja tiedontuotannon viriäminen.

3. Hankkeen kokonaiskustannukset ja toimijat

Hankkeen kokonaiskustannukset ovat yhteensä 444 720 euroa, joka jakaantuu kolmelle vuodelle ja siihen tarvittava valtionosuus on yhteensä 333 540 euroa.

Hankkeen hallinnoija

Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Seinäjoki

Kuntatoimijat

Jyväskylän maalaiskunta	5 500 €/vuosi
Jyväskylän kaupunki	5 500 €/vuosi
Jämsän kaupunki	1 000 €/vuosi
Kivijärven kunta	90 €/vuosi
Kyyjärven kunta	100 €/vuosi
Saarijärven kaupunki	600 €/vuosi
Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä ja sen 42 jäsenkuntaa	
Keski-Pohjanmaan sairaanhoito- ja erityishuoltopiiri ja sen 13 jäsenkuntaa	

Muut toimijat

Muilla hankkeeseen osallistuvilla tahoilla ei ole rahoitusosuutta. He osallistuvat hankkeeseen normaalityönsä puitteissa.

Hankekuntien vammaisneuvostot
 Invalidiliiton Asumispalvelut Oy / Jyväskylän palvelutalo
 Jämsän seudun perhepalvelukeskus
 Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
 Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö
 NOPUS (Nordiska utvecklingsprogrammet för utveckling av social service)
 Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus
 Yhteisin purjein – 20 vammaisjärjestöä Pohjanmaan maakunnasta
 Kärkullan kuntayhtymä Pohjanmaan alue

Hankkeessa mukana olevat oppilaitokset

Chydenius-Instituutti
 Jyväskylän yliopisto
 Jyväskylän ammattikorkeakoulu
 Jyväskylän ammattiopisto
 Jämsän seudun sosiaali- ja terveystalouden oppilaitos
 Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
 Kokkolan sosiaali- ja terveystalouden opisto
 Seinäjoen ammattikorkeakoulu
 Seinäjoen koulutuskeskus, Seinäjoen palvelualueiden oppilaitos
 Vaasan ammatti-instituutti
 Vaasan ammattikorkeakoulu
 Vaasan yliopisto

3.1. Hankkeen vastuu- ja kontaktihenkilöt

Hankkeen vastuuhenkilönä toimii kuntayhtymän johtaja Jouni Nummi.

Hankkeen kontaktihenkilönä toimii kuntayhtymän johtaja Jouni Nummi.

4. Hankekuvaus

Hankkeella luodaan vammaistyön kehittämissyksikkö, jossa tapahtuu verkostomaisesti palvelujen ja niiden tuotantotapojen kehittämistä ja työelämän tarpeista lähtevää tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Kehittämissyksikkö tekee oppilaitosyhteistyötä ja toimii alan opiskelijoiden harjoittelupaikkana. Kehittämissyksikössä kehitetään toimintamalleja vammaistyön erityisosaamisen varmistamiseksi pysyväisluontoisena rakenteena kuntien ohjauksessa. Kehittämistoiminta toteutetaan kiinteänä osana vammaistyön asiakaspalvelua.

Vammaistyötä kehitetään edelleen Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakunnissa jo toteutettujen ja käynnissä olevan vammaispalveluiden kehittämishankkeen osoittamien jatkokehittämistarpeiden pohjalta tavoitteena pysyvä alueellinen vammaistyön kehittämissyksikkö neljän maakunnan alueelle. Kehittämistoiminnalla vahvistetaan edellytyksiä uudistusten pysyvyydelle ja edelleen kehittyvälle toiminnalle.

Aihealueita:

- Palveluohjausmenettelyn laajentaminen ja palveluohjauksen kehittäminen asiakaslähtöisen työotteon vahvistamiseksi ja palvelujen käytön joustavoittamiseksi
- Tieto- ja viestintäteknologian sekä sähköisten asiointipalvelujen käyttöönotto ja juurruttaminen osaksi kuntien vammaispalvelutuotantoa (apuvälineteknologia, asunnon muutostyöt, etätulkkausteknologia, sähköiset lomakkeet)
- Uusien työmenetelmien ja toimintatapojen käyttöönotto

Keinoja:

- Kehittämissyksikkö tukee uusien toimintakäytäntöjen kehittämistä ja kokeilua

- Hyödynnetään jo olemassa olevia kehittämistä tukevia valmiita alustoja ja osallistutaan niiden kehittämiseen: mm. Sosiaalialan ammattilaisten yhteisöverkko SosKes
- Kehittämisyksikkö kehittää vammaispalveluiden tuotantotapoja ja organisointia asiakassuuntautuneesti yhteistyössä kuntien sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa
- Vertaistuki sekä yhteistyö oppi- ja tutkimuslaitosten kanssa

5. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen päätavoitteena on kehittää pysyvä Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien verkostoitunut vammaistyön kehittämissyksikkö, joka tukee lähipalveluja ja erityisosaamisen karttumista. Kehittämissyksikön tavoitteet ovat:

Tavoite 1

Tavoitteena on, että vammaisen henkilö ja hänen läheisensä saavat arkeensa liittyvät palvelut lähipalveluina omassa yhteisössään.

Tavoite 2

Tavoitteena on uusien työskentelymallien ja palveluohjausmenettelyn laaja käyttöön-otto yhteistoiminta-alueilla.

Tavoite 3

Tavoitteena on tieto- ja viestintäteknologian sekä sähköisten asiointipalvelujen hyödyntäminen ja saaminen osaksi vammaispalvelutuotantoa.

Tavoite 4

Tavoitteena on turvata vammaistyön ammattilaisten täydennyskoulutustarpeet ja vertaistuki sekä tukea vammaistyötä tekeviä uusien työmenetelmien käyttöön-otossa niin yhteistoiminta-alueellisesti, maakunnallisesti kuin ylimaakunnallisestikin.

Tavoite 5

Tavoitteena on yhteyksien luominen asiakastyön kehittämisen, oppilaitosten, koulutuksen ja soveltavan tutkimuksen välille Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakunnissa.

5.1. Hankkeen osa-alueet

1) Työskentelymallien ja palveluprosessien kehittäminen vammaispalveluissa

Tavoitteena on, että vammaisen henkilö voi saada arkeensa liittyvät vammaispalvelut lähipalveluna, silloin kun se on hänen kannaltaan tarkoituksenmukaista, ja asua muun väestön keskellä. Tämä edellyttää tavoitetta tukevien palvelumallien ja menettelytapojen käyttöön-ottamista ja kehittämistä. Kehittämissyksikkö tukee, ohjaa ja välittää tietoa mallien ja prosessien kehittämisessä verkostossaan.

a. Palveluohjausmenettelyn käyttöön-ottaminen ja kehittäminen

Kehittämissyksikön alueen kuntien, erityishuoltopiirin ja sairaanhoitopiirien alueella on työntekijöitä, joiden työotteeseen liittyy jo nyt palveluohjaus. Heidän tehtäväalueenaan on kotikuntoutus sekä siihen liittyvä ohjaaminen, tukeminen ja konsultaatio.

Palveluohjausmenettelyä pilotoidaan ja kehitetään vammaistyössä em. pohjalta ja siihen liitetään ennaltaehkäisevät kotikäynnit sekä omaishoitajan näkökulma. Tavoitteena on, että palveluohjaus menettelytapana on alueella mahdollisimman monen työntekijän käytössä. Palveluohjauksen toteutustavat ja mallit tulevat muotoutumaan kuntien ja alueiden mukaisesti ja siten myös erilaisiksi.

Vammaisen lapsen ja nuoren elämänkaaren muutosvaiheista erityisesti koulun aloittamisen, peruskoulun lopettamisen ja itsenäistymisen ennakointia ja tukemista parannetaan mm. palvelusuunnitelmien, palveluohjauksen ja valmentautumisen avulla.

b. Varhaiskuntoutus

Varhaiskuntoutuksen polku on vammaisen lapsen kuntoutuksessa tärkeä ja liittyy koko perheen arkeen. Koska kuntoutuspolkuun osallistuu useita eri ammattiryhmiä ja palveluita voidaan varhaiskuntoutuksen mallintamisella selkeyttää työtä ja vastuunjakoa, vahvistaa asiakasnäkökulmaa ja sitä voidaan käyttää perehdyttämisessä sekä konsultaatiossa. Varhaiskuntoutuksen mallintaminen tukee palveluohjausmenettelyä.

Varhaiskuntoutukseen ja sen tukemiseen päivähoidossa liittyy myös erityislastentarhanopettajien työpanos. Pohjanmaan maakunnissa kartoitetaan kuntien tarvetta ja halukkuutta kiertävän erityislastentarhanopettajan toiminnan aloittamiseen.

c. Palvelumallin kehittäminen haastavasti käyttäytyville vammaisille ja toimintakyvyltään heitä vastaaville henkilöille

Kehitetään palvelumalli haastavasti käyttäytyvien ja toimintakyvyltään heitä vastaavien henkilöiden ja yhteisön auttamiseksi ja tukemiseksi. Palvelumallin kokonaisuuteen kuuluvat jalkautuvat asiantuntijat, tutkimus- ja kriisiapu, kuntoutusjaksot, tilapäishoito sekä pitempiaikainen kuntouttava asuminen. Palvelu järjestetään lähellä asiakasta niin, että sen järjestämisessä tarvittava erikoisosaaminen liikkuu jalkautuvien erityisasiaintuntijoiden kautta lähipalveluksi asiakkaan arkeen ja lähityöntekijöiden tueksi. Tarvitaan myös lähityöntekijöiden koulutusta ja tukemista sekä asiantuntijoiden moniammatillista yhteistyötä ja konsultaatiomahdollisuutta.

d. Asumispalvelujen ja asukkaiden palvelu- ja avuntarpeiden vastaavuus

Asumispalveluissa asumisyksiköitten toimintaa kehitetään paremmin asukkaitten avuntarvetta ja palvelutarvetta vastaaviksi. Vammaisten henkilöiden avun- ja palvelutarpeiden arvioinnissa käytetään apuna asukkaiden toimintakyvyn profiileja sekä asumisyksikön profiileja. Laaditaan maakuntien alueella tarvittavat profiilit ja vahvistetaan asumisyksiköitten toimintaa esim. tarkistamalla henkilöstömitoitusta, vahvistamalla osaamista koulutuksella ja työnohjauksella. Tarvittaessa tietoja voidaan käyttää seudulliseen, maakunnalliseen ja ylimaakunnalliseen erikoistumiseen halukkaitten asumisyksiköiden kesken esimerkiksi asukkaiden elämänkaaren ja kuntoutustarpeen mukaisesti. Asumispalvelujen kehittämisessä huomioidaan myös tilapäishoidon ja haasteellisesti käyttäyty-

vien vammaisten henkilöiden tarpeet. Yhteistyössä mukana olevat asumisyksiköt voivat olla kuntien, kuntayhtymien tai kolmannen sektorin ylläpitämiä.

Asumispalveluiden kehittämisessä hyödynnetään Sosiaali- ja terveysministeriön selvityshankkeiden tuomaa tietoa vahvuuksista ja kehitettävistä asioista.

e. Kuljetus-, tulkki- ja henkilökohtaisen avun palvelut

Tulkkipalveluiden saatavuudessa on alueellisia eroja. Osa tulkkipalveluihin oikeutetuista henkilöistä on syrjäytynyt palveluista (esim. puhevammaiset, ikääntyneet kuurot). Maakunnat osallistuvat aktiivisesti etätulkkauksen kehittämiseen ja käyttöönottoon toiminta-alueillaan. Kehittämysyksikkö välittää tietoa etätulkkauksen mahdollisuuksista sekä kouluttaa niin kuntien työntekijöitä kuin tulkkipalveluiden käyttäjiä etätulkkausteknologian käyttöönotossa. Puhevammaisten tulkkipalveluiden saatavuutta parannetaan luomalla puhevammaisten tulkki- ja puhutulkki- rekisteri. Puhutulkkien koulutusta järjestetään maakunnissa.

Kehittämysyksikkö osallistuu toiminta-alueellaan aktiivisesti henkilökohtaisen avustaja-järjestelmän edelleen kehittämiseen mm. järjestämällä koulutuksia sekä vammaisille henkilöille työnantajina, henkilökohtaisille avustajille että kuntien vammaispalvelun henkilöstölle. Henkilökohtaisten avustajien saatavuuden turvaamiseksi kehitetään avustajien välitystoimintaa, keskitettyä palkanmaksujärjestelmää sekä työnantajina toimivien vammaisten henkilöiden neuvontaa työnantajuuteen liittyvissä tehtävissä. Henkilökohtaisen avun järjestämiseen tarvitaan vaihtoehtoisia järjestämistapoja huomioiden mm. vammaisten henkilöiden erilainen avuntarve ja mahdollisuudet selvittää työnantajuudesta.

Avustajajärjestelmän kehittämisessä huomioidaan kolme erilaista järjestämistapaa:

1. Henkilökohtainen avustaja-järjestelmä, jossa vammaisen on itse työnantaja ja hoitaa velvollisuudet itse tai hankkii ne ostopalveluna.
2. Avustaja-järjestelmä, jossa vammaisen ei ole itse työnantaja vaan työnjohtaja. Työnantajana voi toimia esim. joku yhteisö, jonka jäsen vammaisen henkilö tai kunta on.
3. Ostopalvelumalli, jossa vammaisen henkilö ostaa kunnan palvelusetelillä tai sopimuksella itselleen avun yrittäjältä. Tällöin vammaisen henkilö on asiakas eikä työnantaja.

Vammaispalvelulain mukaisten kuljetuspalvelujen tilaaminen, välittäminen ja yhdistely tulevat tapahtumaan jatkossa maakunnallisten matkapalvelukeskusten kautta. Kehittämysyksikkö tarjoaa mahdollisuuden yhtenäisten asiakasprofiililomakkeiden käyttöönottoon yhteistoiminta-alueilla sekä toimii yhteistoiminta-alueiden tukena kuljetuspalvelun tuottajien kilpailuttamisessa.

2) Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen

Tieto- ja viestintäteknologian soveltaminen arkityön apuna ja sen laajempi käyttöön ottaminen tukee lähipalveluajatusta. Tietoteknologian käyttämisellä voidaan myös systematisoida työtä ja vakiinnuttaa yhtenäisiä toimintatapoja sekä helpottaa sosiaalityöntekijöiden, tulkki- ja henkilökohtaisten avustajien työtä.

Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa tulkkauspalveluiden ylimaakunnallisessa järjestämisessä ja etätulkkauksen käyttöönottamisessa sekä sähköisessä asioinnissa. Laaditaan informatiiviset vammaispalvelujen verkkosivut, joilla on materiaalia tulkki- ja kuljetuspalveluista sekä henkilökohtaisesta avustajapalvelusta palvelunkäyttäjien, sosiaalityöntekijöiden, palveluntuottajien sekä henkilökohtaisten avustajien käyttöön (myös yhtenäiset lomakkeet). Toteutuksessa on mukana myös esteetön kommunikaatio.

Mallinnetaan vammaispalvelujen palvelu/työprosesseja yhteiseen käyttöön.

Rakennetaan videokoulutus- ja työnohjausjärjestelmä ylimaakunnallisesti (erityisesti asumisyksiköiden henkilöstö, työ- ja toimintakeskusten henkilöstö, avo- ja kotihoidonohjaajat).

Ennakoivan tiedon keräämisessä ja tuottamisessa tietoteknologia toimii apuvälineenä ja sillä voidaan tavoittaa yhteistoiminta-alueiden vammaistyon tekijät helposti.

3) Käyttäjänäkökulma ja osallistava toimintatapa

Työn lähtökohtana ovat vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä tarpeet. Käyttäjänäkökulman toteutumista palvelun ja toimintatapojen kehittämisessä voidaan vahvistaa Bikva-arviointimallin avulla (Brukarinflytande i kvalitetsutveckling). Koko laajuudessaan arviointimalli on portaittainen ja osallistaa käyttäjän lisäksi muut toimijat kuten työntekijät, johdon ja päättäjät. Bikva-mallia voidaan soveltaa myös osittaisena tai toteuttaa horisontaalisesti moniammatillisissa verkostoissa.

Palvelutarpeiden ja niiden muutosten ennakointi on työn kehittämisen ja palveluiden suunnittelun kannalta liian vähäistä. Ennakointia tehdään enimmäkseen suurten linjojen muutoksista. Vammaistyon sosiaalityöntekijät ja järjestöjen aluesihteerit tekevät työssään havaintoja vammaisten henkilöiden palvelutarpeista, resursseista ja yhteisöjen muutoksista. Tämä ennakoivaa ja hiljainen tieto jää useimmiten hyödyntämättä. Kehitetään alueiden sosiaalityöntekijöiden kanssa ns. sähköiset arviointikortit ennakoivan tiedon keräämiseen. Yksittäisten työntekijöiden havaintoja kokoamalla saadaan laajempi kuva tilanteesta ja muutoksista seuduilla ja alueilla. Sosiaalityössä karttuvaa tietoa ja sosiaalityöntekijöiden osallisuutta työn ja palvelujen kehittämisessä ja suunnittelussa voidaan näin parantaa.

4) Asiantuntemuksen ja erityisosaaminen vahvistaminen kehittämissyksikön toimintana

Kehittämissyksikön tehtävänä on organisoida kehittämistyön työnjakoa käytännön toteutuksessa maakunnissa yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Kehittämissyksikkö kokoaa ja välittää palvelujen kehittämiseen liittyvän tiedon alueella (SosKes, kehittämissyksikön verkkosivut, työkokoukset, hankkeen työntekijät välttäjinä).

Kehittämissyksikkö pilotoi kunnissa työmalleja ja työmenetelmiä. Näitä ovat esim. palveluluohjaus ja siihen liittyvä ratkaisu- ja voimavarakeskeinen työote, motivoiva haastattelu, ennaltaehkäisevät kotikäynnit sekä dialogisten työmenetelmien käyttö. Samoin varhaiskuntoutusprosessin ja jalkautuvan työmallin kehittäminen pilotoidaan kuntien ja yhteistyötahojen kanssa.

Asiantuntemuksen ja erityisosaamisen vahvistamiseksi kehittämysyksikkö organisoi lähityöntekijöiden tarvitsemaa koulutusta (esim. palveluohjaus, haastava käytös, etätulkkaus) ja vertaistukea. Jalkautuvien erityispalvelujen toteutumisessa kehittämysyksikkö turvaa myös lähityöntekijöiden konsultaation. Yksikkö kokoaa ja välittää täydennyskoulutustarpeita oppilaitosverkostolle. Kehittämysyksikkö organisoi vertaistuen ja työnohjauksen toteutumista ja kokemusten vaihtoa toimivista käytännöistä (esim. asuntoloiden työntekijät, vammaispalvelujen sosiaalityöntekijät).

Kehittämysyksikön tehtävänä on käytännönläheisten arviointien toteuttaminen (esim. Bikva-arviointien toteutus ja toteutuksen mentorointi, oppilaitosyhteistyö). Tärkeimmät työ- ja palveluprosessit mallinnetaan QPR-ohjelmaa käyttäen (palveluohjaus, tulkkipalvelu, henkilökohtainen avustajatoiminta, varhaiskuntoutus). Työntekijöiden omaa kehittävää työtöitä tukee heidän osallistumisensa arviointeihin, niiden toteuttaminen sekä palveluprosessien mallintaminen. Em. tiedontuotannon mahdollistuminen vammaispalveluista ja vammais-sosiaalityöstä on oleellinen osa kehittämysyksikön toimintaa. Yksikkö kokoaa nämä tiedot ja huolehtii, että ne ovat kaikkien tarvitsijoiden saatavilla ja käytössä jatkokehittämistä varten.

Asiakasnäkökulman vahvistamiseksi kehittämysyksikkö organisoi em. käyttäjälähtöisiä palvelujen Bikva- arviointeja ja tulosten viemistä käytännön toimintaan sekä välittää em. arviointiosaamista. Käyttäjälähtöisyyttä vahvistetaan pilotoimalla edellä jo mainittuja työmenetelmiä, jotka vahvistavat palvelunkäyttäjän osallisuutta.

Kehittämysyksikkö kehittää konsultaatiokäytäntöjä (työpari, verkosto) ja kokoaa asiantuntijapankkeja tarvittavilta erityisosaamisen alueilta maakuntien käyttöön (esim. autismiosaajat, haastava käytös, lastensuojelun ja vammaispalveluiden yhteiset kysymykset).

Kehittämysyksikkö juurruttaa vammaispalveluissa aiemmissa hankkeissa kehitettyjä toimintakäytäntöjä ja jakaa niistä tietoa alueellaan. Lisäksi yksikön tehtävänä on koordinoita yhteistyötä ja työnjakoa eri puolilla aluetta jo meneillään olevassa kehittämisessä voimavarojen säästämiseksi ja organisoida benchmarking toimintaa (esim. kuljetus-, tulkki- ja henkilökohtaisen avun palvelut sekä asumispalvelut).

Nopus-yhteistyön avulla yksikkö verkostoituu pohjoismaisesti vammaistyön ja -palvelujen kehittämisessä ja järjestää pohjoismaisen työseminaari kokemusten ja toimivien käytäntöjen välittämiseksi.

5) Yhteistyö oppi- ja tutkimuslaitosten kanssa

Kehittämysyksiköt ovat sosiaalialan asiakastyötä tekeviä, pitkäjänteisesti kehittäviä ja tutkivia, oppivia yhteisöjä. Yksiköihin liittyvän tutkimuksen muodostumista ohjaa vahva kytkentä käytännön asiakastyöhön. Kehittämysyksiköt lisäävät oman alueensa henkilöstön ammatillista osaamista ja mallintavat muille alueille erilaisia tapoja kytkeä kehittämisorientaatio yksikön perustehtävään. (Kehittämysyksiköiden työryhmä 2006.)

Vammaistyön kehittämysyksikön alueella on maakunnittain oppi- ja tutkimuslaitoksia, joiden kanssa yhteistyötä tehdään mm.

- kehittämällä harjoittelukäytäntöjä sekä perus- että erityisosaamisessa
- kokoamalla opinnäytetyöaiheiden pankki opiskelijoiden käyttöön

- osallistumalla tutkimusprosesseihin
- välittämällä ajankohtaista tutkimustietoa
- kokoamalla ja välittämällä täydennyskoulutustarpeita oppilaitosverkkoon
- oppilaitosten toiminnan kehittämisessä (esim. vammaisten henkilöiden referenssiryhmät opinnäytetöissä ja opetussuunnitelmien kehittäminen)
- arviointien suunnittelemisessa ja toteuttamisessa
- ohjausryhmän työskentelyssä.

6. Hankkeen toteutustapa

Hankkeeseen palkataan kolme projektityöntekijää, joista yksi sijoittuu Keski-Suomeen ja kaksi Pohjanmaan maakuntiin. Työntekijät sijoittuvat eri maakuntiin, asiakastyötä tekeviin työyksiköihin.

Hankkeelle perustetaan maakuntien yhteinen ohjausryhmä, joka päättää keinoista hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi konkreettisesti. Ohjausryhmään kuuluu eri toimijoiden edustus hankekunnista ja muista osallistuvista tahoista. Ohjausryhmä koostuu n. kaksi kertaa vuodessa.

Hankkeen ohjausryhmältä edellytetään:

- ryhmä on kykenevä ja halukas antamaan arviointi- ja seurantatukea vammaispalvelujen kehittämiseen
- ryhmä tekee hankkeen kannalta keskeiset päätökset ja linjaukset
- hyväksyy toimintasuunnitelman, budjetit ja raportit sekä toimintakertomukset.

Hankkeelle perustetaan maakunnalliset asiantuntijapainotteiset ohjausryhmät (2) kpl, jossa hankkeen keskeiset sidosryhmät ovat edustettuina.

Hankkeen asiantuntijapainotteiset maakunnalliset ohjausryhmät:

- ohjeistavat ja koordinoivat hankkeen käytännön toteuttamista
- arvioivat etenemistä ja tuloksia
- osallistuvat aktiivisesti kehittämistyöhön (kehittämistyötä ei voi toteuttaa irrallaan käytännön työstä), jokaisen jäsenen aktiivinen osallistuminen ja vuorovaikutus on tärkeää.

Lisäksi hankkeelle perustetaan tarvittaessa osa-työryhmiä aihealueiden mukaisesti.

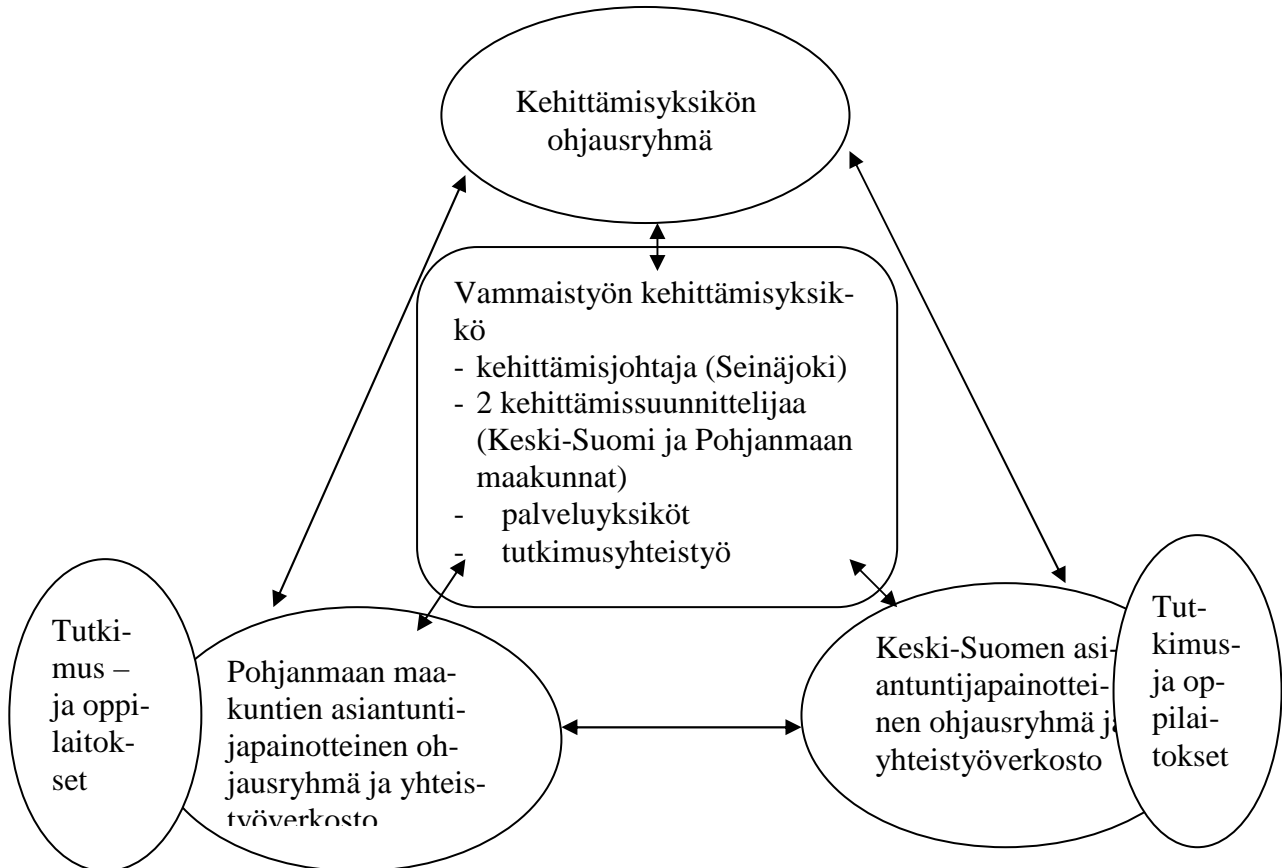
Hankkeelle laaditaan tiedotussuunnitelma. Kehittämisyksikölle luodaan omat verkkosivut, joihin ostetaan it-tuki sekä käytetään Keski-Suomen virtuaalisen SosKes- yhteisöverkon (Kunnallisten sosiaalipalvelujen tietohallinnon kehittäminen Keski-Suomessa – hanke) tarjoamia mahdollisuuksia.

Hanke verkostoituu kansallisten ja Pohjoismaisten vammaisfoorumien kanssa.

Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskukset tukevat kehittämisyksikön työtä tiiviissä yhteistyössä.

Vammaistyön kehittämissyksikön hallinnoinnista huolehtii Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä. Vammaistyön kehittämissyksikkö toimii omana itsenäisenä yksikkönä, jolla on oma budjetti. Yksikköä johtaa kehittämisjohtaja, joka on suoraan kuntayhtymän johtajan alainen. Kehittämissuunnittelijat toimivat kehittämisjohtajan alaisuudessa. Hallinnossa noudatetaan Eskoon voimassa olevaa hallintosääntöä.

Kuvio: Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien verkostoitunut vammaistyö - hankkeen hallinnointi

7. Hankkeen arviointi

Kehittämissyksikköhankkeen arviointi toteutetaan sisäisenä itsearviointina. Hankkeen kehittämisvaiheessa arvioinnin viitekehyksenä on hankkeen etenemistä tukeva kehittävä arviointi, joka toteutetaan prosessiarviointina. Arviointi on suunnitelmallista, läpinäkyvää ja dokumentoitua arviointia hankkeen osallisille ja rahoittajalle. Arviointitapaa jatketaan tai muokataan toimivammaksi kehittämissyksikön käyttöön vakiinnuttamisvaihetta varten.

Arviointi kohdistuu kehittämissyksikön tehtäviin ja sen rakentumisen kannalta oleellisiin seikkoihin. Hankkeen arviointiin osallistuvat hankkeen ohjausryhmä ja maakunnalliset asiantuntijapainotteiset ohjausryhmät. Arviointiaineiston hankinta on kolmitahoinen. Alussa tehdään SWOT – analyysi maakuntien vammaispalveluiden ja kehitysvammahuollon nykytilasta, jotta

hankkeen kannalta kriittisimmät paikat tunnistetaan. Hankkeen aikana kussakin ohjausryhmässä käydään kaksi arvioivaa ryhmäkeskustelua. Keskusteluja voi edeltää kyselyaineiston keruu esim. kunnista ja palveluntuottajilta (työntekijät) ja tätä käytetään pohjamateriaalina ohjausryhmien arviointikeskusteluissa. Arvioinnista tehdään väli- ja loppuraportti, joita käytetään toiminnan suuntaamiseen ja kehittämiseen hankkeen aikana. Arviointisuunnitelmaa tarkennetaan hankkeen alkaessa.

Hankkeen arvioinnissa konsultoidaan Stakesin Jyväskylän alueyksikköä tarvittavien tietojen keräämiseksi pitemmän aikavälin arviointia ajatellen.

Palvelujen ja vammaistyön kehittämiseen liittyvät hankeosiokohtaiset arvioinnit ja niiden tukeminen ovat kehittämissyksikön toimintaa.

8. Hankkeen tulokset ja vaikuttavuus

8.1. Tulokset

1. Vammaisen henkilön ja hänen läheistensä osallisuus ja oma asiantuntijuus on vahvistunut. Vammaisen henkilö saa aiempaa paremmin tarpeittensa mukaista palvelua peruspalveluissa. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat palvelujen saannissa asuinpaikkakunnasta riippumatta. Vammaispalvelut on suunniteltu ja organisoitu alueellisesti, mutta toteutetaan lähellä asiakasta. Vammaispalvelut järjestetään lähellä asiakasta niin, että niiden järjestämisessä tarvittava erityisosaaminen liikkuu lähipalveluksi asiakkaan luo. Kehittämissyksikkö tukee eri tavoin palveluprosessien kehittämistä.
2. Palveluohjaus on vakiintunut työmuoto yhteistoiminta-alueilla. Varhaiskuntoutuksen prosessi on selkeytynyt. Asumisyksiköiden toiminta vastaa paremmin asukkaan avuntarvetta. Erityisosaamista vaativia palveluja on jalkautettu ja tarvittava moniammatillinen tuki, tutkimus- ja jatkokuntoutusyksikkö ja –prosessi on selkeä. Kehittämissyksikkö on aktiivinen toimija palveluohjauksen kehittämistyössä toiminta-alueellaan.
3. Hyvinvointiteknologia on sekä vammaisalan työntekijöiden että asiakkaiden käytössä. Kehittämissyksikkö toimii hyvinvointiteknologian kokoajana ja välittäjänä.
4. Vammaisalan työntekijän osaaminen on lisääntynyt ja vahvistunut. Vammaisalan työntekijä hyödyntää omaa erityisosaamistaan yhteistoiminta-alueellaan sekä maakunnallisesti että yli maakunnallisesti. Uudet työmenetelmät ovat vakiintuneet erityisosaamisen ylläpitämiseksi. Kehittämissyksikkö mallintaa ja kehittää yhteistoiminta-alueellisia asiakasprosesseja.
5. Kehittämisen- ja kokeilutoiminnan tulokset sekä tutkimus- ja oppimisympäristöt ovat tarvitsijoiden saatavilla ja hyödynnettävissä. Kehittämissyksikkö kokoaa vammaisalan ammattilaisten koulutustarpeet ja välittää ne toiminta-alueelleen. Kehittämissyksikkö kokoaa tutkimustuloksia ja tietoa toiminta-alueensa käytettäväksi suunnitelmallisesti. Kehittämissyksikkö tuottaa raportteja hankkeen tuloksista ja pilottitoiminnasta.

8.2. Vaikutukset

1. Asiakastason vaikutukset:

- vammainen henkilö ja hänen läheisenä saa aiempaa paremmin tarpeittensa mukaista palvelua peruspalveluissa. Vammainen henkilö kuntalaisena
- tasa-arvo ja yhdenvertaisuus palvelujen saannissa asuinpaikkakunnasta riippumatta
- syrjäytymisen ennaltaehkäisy
- itsenäisen elämän mahdollistuminen
- oikea-aikaisen avun ja palvelun saaminen
- hyvinvointiteknologia on asiakkaiden käytössä

2. Vammaistyön ammattihenkilöstötason vaikutukset:

- vammaistyön osaamisen lisääntyminen ja vahvistuminen, oman erityisosaamisen laajemman käytön mahdollistuminen
- vammaispalvelun sosiaalityön kirkastuminen ja profiilin kohoaminen
- työtehtävien ja työnjaon selkiytyminen
- vertaistukea ja konsultaatiota on saatavilla
- moniammatillinen yhteistoiminta on vakiintunut erityisosaamisen ylläpitämiseksi
- palveluohjaus on vakiintunut työmuoto yhteistoiminta-alueilla
- uudet työmenetelmät ovat vakiintuneet erityisosaamisen ylläpitämiseksi
- hyvinvointiteknologia on vammaisalan työntekijöiden käytössä
- kokemuksellinen, hiljainen tieto on tullut näkyväksi

3. Kolmannen sektorin ja järjestötason vaikutukset:

- vammaisjärjestöt julkisten vammaispalveluiden kumppanina, moniammatillinen yhteistoiminta
- kokemuksellinen, hiljainen tieto on tullut näkyväksi
- tiedontuotanto on lisääntynyt
- palveluohjaus on vakiintunut toimintatapoihin
- oppilaitosyhteistyö on tiivistynyt
- vertaistuen kehittyminen

4. Maakunnalliset / yhteistoiminta-alueelliset vaikutukset:

- vammaisneuvostojen toiminnan kehittyminen ja aktivoituminen
- yhteistoiminta-alueellisen yhteistyön lisääntyminen, yhteistyöverkostojen syntyminen
- yhteistoiminta-alueellisen hyvinvoinnin lisääntyminen
- vammaispalvelujen tehokkaampi ja taloudellisempi tuottaminen
- tiedontuotanto vammaistyöstä ja -palveluista on lisääntynyt
- oppilaitosyhteistyön tiivistyminen (vammaistyön osaajia alalle), vammaistyön kiinnostavuus on lisääntynyt
- kehittämis- ja kokeilutoiminnan soveltamisen tulokset ovat saatavilla ja hyödynnettävissä

9. Hankkeen aikataulu

Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien verkostoitunut vammaistyön kehittämissikköhanke toteutetaan ajalla 5/2007 – 10 /2009. Jakso on kehittämissyksikön kehittämisvaihetta, joka valmistaa vakiinnuttamisvaiheeseen.

Alustava aikataulu:

5/2007 - 11/2007 Aloitusvaihe

- ohjausryhmän perustaminen ja hankkeen hallinnointi alkaa
- hankkeeseen rekrytoidaan työntekijät ja toimintasuunnitelma tarkennetaan kuntien, kuntayhtymien ja muiden keskeisten kumppanien kanssa
- palveluohjauksen toimintamallien käynnistäminen
- haastavaan käyttäytymiseen liittyvän kokonaisuuden ja jalkautuvan mallin suunnittelu
- varhaiskuntoutuksen mallin kehittäminen alkaa
- kuljetus-, tulkki- ja henkilökohtaisen avun kehittämisen yhteistyö, työnjako ja vertaistuki käynnistetään
- kartoitetaan kuntien tarve kiertävästä erityislastentarhanopettajasta
- perustetaan tarvittavat asiantuntijatyöryhmät
- asumisyksiköiden kehittäminen jatkuu ja kartoitetaan uudet mukaan tulevat asumisyksiköt
- perustetaan koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyöryhmä keskeisten kumppaneiden kanssa
- suunnitellaan seuranta ja laaditaan arviointisuunnitelma
- laaditaan tiedottamissuunnitelma ja tiedotetaan toiminnasta
- ennakoivan tiedonkeruun suunnittelu

12/2007 – 1/2009 Työskentelyvaihe

- haastavan käyttäytymisen ja jalkautuvan toimintamallin käyttöön ottaminen ja juurruttaminen
- järjestetään haastavaan käyttäytymiseen tarvittava koulutus
- asumisyksiköt jatkavat arviointia ja niiden mukaisia toimenpiteitä ja aloittavat työnohjauksen
- toimenpiteet erityislastentarhanopettajakartoituksen pohjalta
- palveluohjaus toiminnassa ja kokemusten vaihtoa ja koulutusta tarvittaviin menetelmiin
- Bikva-arviointeja käynnistyy
- mallinnuksia tehdään tulkki- ja kuljetuspalvelusta sekä varhaiskuntoutuksesta
- ennakoivan tiedon kerääminen alkaa sähköisillä arviointikorttien kokeilulla
- kootaan opinnäytetöiden aiheita opiskelijoiden käyttöön
- välitetään ja koordinoidaan opiskelijoille harjoittelupaikkoja
- kootaan täydennyskoulutustarpeita ja välitetään ne oppilaitosverkostoon
- tiedonvälitys ja tarvittavia työkokouksia
- Nopus-yhteistyön suunnittelu ja kontaktien luominen
- Benchmarkingin suunnittelu tulkki-, kuljetus- ja henkilökohtaisen avun osalta

- Arvioinnin käynnistyminen
- Kehittämisyksikkö osallistuu tutkimusprosesseihin

2/2009 - 10/2009 Arviointi ja vakiinnuttamisvaihe

- kokemusten ja kerättyjen tietojen analysointi ja arviointi
- uusien työtapojen ja mallien juurruttaminen
- seurannan ja arvioinnin käytännön vakiinnuttaminen
- tiedottaminen
- raportointi
- jatkosuunnitelmien tarkentaminen